

Cumann Forbartha Chois Fharraige

Peadar Mac an Iomaire

I Márta na bliana 1966 a bunaíodh an Cumann Forbartha, cúpla seachtain roimh chomóradh leathchéad bliain Éirí Amach na Cásca. Bhí an pobal i gCois Fharraige an t-am sin in ísle brí ag an eisimirce mar gur beag deis mhaireachtála a bhí ar fáil san áit. Ní raibh aon fhorás ar thurasóireacht agus cé gur breathnaíodh ar an nGaeilge go náisiúnta mar acmhainn nádúrtha, ní fhaca siad siúd í a raibh sé de nós acu í a iompar leo ó ghlúin go glúin ach mar bhac cumarsáide orthu sna háiteanna a raibh orthu a dhul le greim a mbéil a shaothrú dóibh féin agus dá gcúram.

Ní raibh deis ag buachaillí cúrsa na hArdteiste a fháil ina gceantar féin. Go deimhin bhí an córas oideachais meánscoile ag tarraingt buachaillí óga amach as an nGaeltacht agus gan aon fholúntas ar fáil dóibh ag baile faoin am a mbeadh a gcuid cáilíochtaí oideachais faighte acu. Go leor de na daoine nach raibh ag dul i muinín na heisimirce, bhíodar ag glacadh leis an mbochtaineacht mar an t-aon rogha a bhí in ann dóibh ar an saol seo.

Is leor sin lena thuiscint go raibh sé deacair go leor ceannródaíocht áitiúil a thabhairt le forás a chur ar an bpobal seo. Tar éis an phaidrín oíche Domhnaigh i mí Feabhra bhí triúr a bhí anois ina gcónaí san áit, ach nach mba de bhunú na háite iad, ag caint le chéile faoi céard a d'fhéadfaí a dhéanamh le spiorad agus dul chun cinn a chur sa gceantar. B'iad sin an Sáirsint de hÓir, Seán Ó Srutháin agus an

An tAth Seán de Bláca, Uachtarán an chéad choiste a bhí ar Chumann Forbartha Chois Fharraige

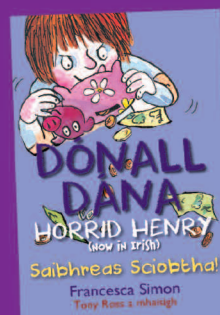
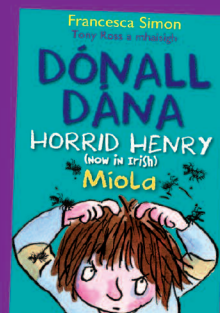
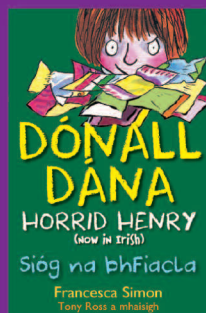
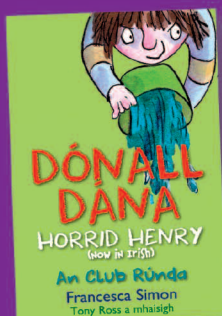
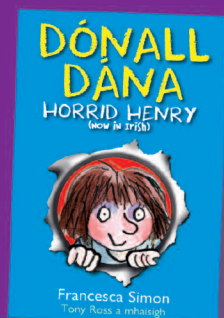
tAthair Seán de Bláca. Dúirt Seán Ó Srutháin sa gcomhrá sin gur *Cumann Tráchtála* a theastaigh san áit le tús a chur le fostaíocht agus le forás pobail. An Domhnach dár gcionn rinne an tAth. Seán de Bláca fógra ón altóir go mbeadh cruinniú sa séipéal tar éis an phaidrín an 6ú Márta 1966 le haghaidh Cumann Forbartha a bhunú sa bparóiste.

I measc na ndaoine a bhí ag an gcruinniú sin sa séipéal an tráthnóna Domhnaigh sin bhí an tAth. Seán de Bláca féin, Seán Ó Mainnín, Príomhoide na Gairmscoile; Pádraig Mac an Rí, siopadóir; Seán Tuohy, máistir poist agus siopadóir; Peadar Mac an Iomaire, An Bóthar Buí; Seán Ó Tuairisg, An Lochán Beag; Tomás Ó Maoileoin as Cor na Rón; Pádraicín Chóil Ó Fátharta as an Teach Mór; Paddy Costello as an Lochán Beag; Meáirt Churraoin agus Maidhc Cheannabháin as na hAille; Seán Ó Srutháin as an gCathair; Peadar Ó Loideáin as an bPúirín; Colm Ó Céidigh as Sáile Chuanna agus Tadhg Ó Curraidhín as an gCnocán Glas. Tar éis roinnt díospóireachta, socraíodh go mbeadh an chéad chruinniú ag an gCoiste nua seo ar an gCéadaoin dár gcionn, an 9ú Márta i Seanscoil Sailearna agus go dtoghfaí oifigigh don Choiste ag an gcruinniú sin chomh maith le clár oibre a leagan amach.

Ní raibh sé soiléar de chuid againn ag an am nach dtagann daoine go héasca chuig cruinnithe poiblí mura bhfuil roinnt stocaireachta déanta roimh ré le iad a mhealladh ann. Is cinnte go raibh sin déanta ag an Ath. de Bláca mar go raibh múinteoirí, lucht gnó, feilméaraí, iascairí, fir ceirde agus daoine óga tugtha le chéile aige leis an gCumann Forbartha a bhunú. Thuig sé freisin nach mórán a bhí le cois ag daoine óga an cheantair a bhíodh gníomhach le hoibreacha pobail tráthnóntaí agus oícheanta i gcaitheamh na seachtaine. Ba mhinic leis muid a thabhairt leis ina charr chuig cluichí i bPáirc an Chrócaigh agus an bealach isteach a íoc dúinn. D'íocadh sé freisin as béile breá dúinn ar an mbealach abhaile. Ba bhlianta ina dhiaidh sin a thuig muid go raibh sé ag úsáid na n-ócáidí a thaitnigh thar cionn linn le smaointe agus fealsúnacht na forbartha pobail a chur ag snámh in intinneacha óga.

Bhí bunú an Chumann Forbartha thar a bheith tábhachtach do cheantar an Chnoic ag an am mar ní raibh aon fhonn ar chuid den phobal ceannródaíthe a aithint ná

HORRID HENRY (AS GAELIGE) ar fáil Samhain 2016

Seans gur chuala tú faoin mbuachaill dána sin Horrid Henry. Anois tá sé in am aithne a chur ar Dhónall Dána, mar atá baiste ar Horrid Henry sa leagan Gaeilge den tsraith cáiliúil le Francesca Simon.

Aistrithe go Gaeilge bhreá nádúrtha ag Gormfhlaith Ní Thuairisg, Máirín Ní Ghadhra, Marion Ní Shúilleabháin and Caitlín Ní Chualáin, foilseoidh Cló Iar-Chonnacht cúig leabhar sa tsraith Horrid Henry i mbliana agus cúig cinn eile i 2017.

Ar fáil ó Chló Iar-Chonnacht; ar an suíomh www.cic.ie nó ó shiopaí leabhar ar fud na tíre.

Cló Iar-Chonnacht

Indreabhán, Co. na Gaillimhe. Teil: 091 593307 Facs: 091 593362 eolas@cic.ie www.cic.ie

FIANNA Fáil
THE REPUBLICAN PARTY

Éamon Ó Cuív T.D.

Oifig Dáilcheantair, Teach Kirwin, Sráid Tobar an Iarla, Gaillimh
Constituency Office, Kirwin House, Flood St. Galway

Fón/Ph: 091-562846 / Facs/Fax: 091-562844

Rphost/ Email: eamon.ocuiv@oireachtas.ie

www.eamonocuiv.ie

Facebook/Twitter

tacú leo go hoscailte ar aon nós. An té a chuirfeadh a chloigeann i mbarr uisce níor mhór dó an-mhisneach a bheith aige/aici le bheith in ann seasamh ar a c(h)osa féin agus seasamh leis na rudaí ar chreid sé nó sí iontu. B'shin an fáth gur daoine ón taobh amuigh agus daoine ón taobh istigh i bpáirt le chéile a chuir bunsraith láidir faoin fhorbairt pobail i gCois Fharraige ag tráth a raibh sé sin ag teastáil go géar.

Chuir an Cumann Forbartha roimhe:-

- Tógáil ar na hacmhainní a bhí ag an bpobal agus cur leo;
- Breathnú romhainn agus oibriú i bpáirt le chéile; agus
- An pobal a dhéanamh níos uaillmhianaí.

An rud ba shuntasáí a tháinig as bunú an Chumann Forbartha ab ea spiorad phobail as ar fhás:-

- Athbhunú Chumann Peile Mhícheál Breathnach, páirc imeartha agus pinniúr liathróid láimhe;
- Sleamhnán do na hiascairí ar an Lochán Beag;
- Grúpscéim uisce do 350 teach;
- Gluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta;
- Dhá Chomharchumann agus Comhar Creidmheasa;
- Dhá eastáit tionscail;
- Comhchoiste Ghaeltacht Chonamara as ar fhás feachtas d'Údarás Gaeltachta ón mbun aníos;
- Feachtas leis an Ardteist a fháil do Choláiste Cholmcille;
- Raidió na Gaeltachta agus Teilifís na Gaeltachta;
- Tearmann Ainnín agus Éanna;
- An tIonad Tacaíochta Teaghlaigh; agus
- Ollscolaíocht Ghaeltachta.

Chuir an Cumann Forbartha a chéad chlár oibre le chéile ar an 9ú Márta a thús agus a bhí oifigigh an choiste tofa. B'iad sin:-

- An tAth. Seán De Bláca Uachtarán
- Seán Ó Mainnín Cathaoirleach
- Pádraic Mac an Rí Leasathaoirleach

- Peadar Mac an Iomaire Rúnaí
- Seán Touhy Cisteoir

Ar chlár oibre an Chumann Forbartha a haontaíodh an oíche sin bhí:-

- Forbairt na turasóireachta;
- Céibh a thógáil sa gceantar;
- Bóthar na Reilige a dheisiú agus bóithre portaigh agus cladaigh eile a dheisiú chomh maith;
- Obair gheimhridh a sholáthar do mhuintir na háite;
- Uisce reatha a fháil don cheantar;
- Iascaireacht farraige agus locha a fhorbairt;
- Monarcha a fháil don áit;
- Páirc peile agus pinniúr liathróid láimhe a chur ar fáil;
- Feabhsú talún agus cur chrainte a scrúdú;
- Portaigh a chur ar fáil;
- Soilse poiblí, teora luais; agus
- Leabharlann.

Bhí an lagmhisneach a bhí ag snámh in intinn na ndaoine agus i measc an phobail sa gceantar le mothú ag na cruinnithe coiste i dtosach. Bhí fonn dul chun cinn ar na siopadóirí agus ar an lucht oideachais ar an gcoiste ach mhothaigh cuid acu go raibh na daoine óga a bhí ar an gcoiste díograiseach ach ar bheagán taithí ar an saol agus ró-uaillmhianach sa méid a bhíodar ag iarraidh a bhaint amach. Bhí beagán ar an gcoiste a chreid gur beag a d'fhéadfaí a dhéanamh agus go raibh sé fánach ag eagraíocht mar an Cumann Forbartha a bheith ag ceapadh go bhféadfadh siad athruithe móra a dhéanamh. Má bhí sin le déanamh is iad na cumainn áitiúla polaitiúla a dhéanfadh é, dár le roinnt daoine. Amantaí bhíodh sáiteoga á gcaitheamh ag cruinnithe, mar shampla, ag deireadh cruinnithe déarfadh duine “b'fhéidir go mbeadh cúpla litir tagtha roimh an gcéad chruinniú eile” nó nuair a bheadh caint ar mhonarcha a thógáil san áit déarfadh duine eile mar mhagadh “céard faoi *factory jam* a dhéanamh!” Mar a tharlaíonn, tá monarcha suibhe ag cur fostaíocht mhór ar fáil i mBaile Bhuirne faoi láthair. Is cinnte go raibh an tAth. de

Bealach nua bainte móna

Bláca ag caint le baill éagsúla an Choiste idir na cruinnithe agus á dtreorú trí chomhrá i dtreo a bheith chomh huaillmhianach agus ab fhéidir faoina raibh ar chumas an Chumann Forbartha a bhaint amach. I mí Dheireadh Fómhair cuireadh na daoine seo leis an gCoiste:- Seán Ó Conghaile, Battie Joe Shéamuis Ó Fátharta agus Pádraic Willie Ó Fátharta as na hAille, Cóil Phaidí Mac Diarmada as an Lochán Beag agus Peadar Thaidhg Gabha Ó Conghaile as an gCathair.

Le tógáil an tsleamhnáin ar an Lochán Beag, b'fhacthas gurbh fhéidir leis an gCumann difríocht a dhéanamh. Rinneadh socrú leis an Leabharlann i nGaillimh leabhair a chur ar fáil sa scoil agus tháinig an Leabharlann taistil thart go rialta. Chuidigh athbhunú Chumann Peile Mhícheál Breathnach go mór le spiorad pobail a chur chun cinn. Bhí éifeacht ag díospóireacht agus ag ar baineadh amach trí obair an Chumann Forbartha ar an bpobal i gCois Fharraige. Ba é

an Cumann Forbartha a thug ceannródaíocht le Comhchoiste Ghaeltacht Chonamara a bhunú a bhí mar bhunús le láidriú an fheachtais le hÚdarás Gaeltachta a chur chun cinn ón mbun aníos i ngach ceantar séipéil.

Gluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta

Níl aon amhras nach raibh an-éifeacht ag an gcrúinniú a bhí i Seanscoil an Chnoic ar an 21ú Márta 1969 ag ar bunaíodh Gluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta. Chuir sé sin agus an feachtas toghchánaíocht i 1969 deireadh leis an dearcadh siniciúil, drochmheasúil, a bhí ag roinnt daoine ar fhorbairt phobail i gCois Fharraige. Chuir sin tús le pobal Chois Fharraige agus pobail eile ar fud na Gaeltachta a bheith muiníneach astu féin agus an creideamh ag fás ina measc gur ar scáth a chéile a chuirfeadh siad iad féin agus a chéile chun cinn.

Trí Ghluaiseacht Chearta Sibhialta na Gaeltachta agus trí

Chomhchoiste Ghaeltacht Chonamara, cuireadh gluaiseacht le cearta teanga agus cearta pobail a éileamh in aithne do phobail Ghaeltachta ó cheann ceann na tíre. Chuidigh obair an Chumann Forbartha sa nGaeltacht, agus a dtáinig as, le misneach a thabhairt do phobal labhartha na Gaeilge taobh amuigh den Ghaeltacht agus i nGaeltacht na hAlban chomh maith. Thar aon rud eile, na héilimh éagsúla a rinne eagraíochtaí a d'fhás as Cumann Forbartha Chois Fharraige, tuigeadh gur acmhainn nádúrtha agus náisiúnta an Ghaeltacht agus gur féidir le tionscail na teanga fostaíocht den scoth a chur ar fáil agus gur féidir leis an bhfostaíocht sin pobal na Gaeltachta a neartú agus a leathnú.

Cé go raibh tacaíocht Stáit le fáil do roinnt mhaith gníomhaíochtaí de chuid na forbartha sa nGaeltacht, fós féin tuigean pobal na Gaeltachta gurb é an Stát an fórsa galldachais is mó ar phobal na Gaeltachta agus is mór atá le déanamh le go n-éireoidh leis an Dáil agus leis an gcóras Stáit an laige uafásach seo atá mar bhagairt ar na prionsabail a thug laochra 1916 a saol ar a son, a bheith á séanadh ar an nGaeltacht ag an Stát a tháinig ar an saol de bharr a gcuid iarrachtaí. ○

TG 4 Aon áit, Aon uair,
Ar fud an Domhain

tg4.tv iPad App SmartTV App

Bí ag comhrá linn: @TG4tv | @TG4tv